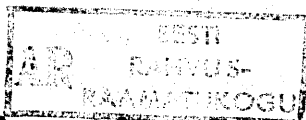

II. aastakäik

Nr. 2

Uebruar 1925

13097.

Eesti Lauljate Liidu

Muusikaleht

Jlmub kord kuus

Tallinn

EESTI LAULJATE LIIDU

MUUSIKALEHT

Ilmub igal 20. kuupäeval. — Vastutav ja tegev toimetaja: Anton Kasemets. — Väljaandja: Eesti Lauljate Liit. Toimetuse ja talituse adress: Tallinn, Mütürivahe uul. 16, Eesti Lauljate Liit — Ajakiri „Muusikaleht“.

Tellimishind: ühes saatekuludega aastas 500 m., poolaastas 250 m. Üksik number ühes noodilisaga 50 m.

Sisu: Jooned Eesti muusika ajaloost (pildiga). — Anton Kasemets. Märkused Eesti koorilaulu tekkimisest ja arenemisest (järg). — Anton Kasemets. Mõni sõna modernismist muusikas. — P. Ramul. Beethoveni traagiline elu (järg). — R. Rolani järele —g. Kontsertide ülevaade (piltiga). — P. Ramul. Kroonika (piltidega). Teated laulupidudest ja laulupäevadest. Teated laulu- ja muusikakooride tegevusest. Pildid: Emil August Hörschelmann, Alfred Sällik, Prof. Erkki Melartin, Sergei Ljapunov †.

Jooned Eesti muusika ajaloost.

Anton Kasemets.

Sissejuhatus.

Väike on meie rahvas ja hall meie minevik. Aastasajad oleme elanud raskes orjuses, oleme olnud sõdade tallata ning viletsuste vintsutada. Aastasajad on meie elujõudu halastamatult hävitatud, meie vaimu pilkases pimeduses peetud. Ja ka siis, kui vaevalt paari inim põlve eest vabanesime ebainimliku orjuse ahelaist, kui vaevatud rind tahtis endasse ahnelt imeda värskemata õhku, kui tuhminud silmad otsisid elustavat valgusekiirt, kui pimeduses hoitud vaim kisendas elu ja valguse järele, — ka siis püüti mürgitada õhku ja varjata valgust, ka siis katsuti meie vaimu pimeduses hoida, meid elust eemale jätta. Ainult poolvägisi tuhandest takistusest läbi murdes, iga-suguste raskustega ja viletsustega võideldes, oleme rühkinud edasi, esiteks üksikud sitkema ja julgema ees ja aeg-ajalt ikka suuremad ja suuremad hulgad nende järel, aetuna esivanemait päritud ja aastasadade jooksul rahvahinges elavana säilinud ihast vabaduse ja valguse järele. Ja alles mõne aasta eest jõudsime visa ja kurnava võitluse järele nii kaugele, et ise oma poliitilisi, majanduslikke ja vaimilisi küsimusi otsustada ja lahendada võime.

Mis ime siis, et sarnases tumedas minevikus ja raskes oludes meie rahvas seni pole suutnud luua suuri vaimilisi väärtusi sel määral ja selles ulatuses, kui seda näeme

vanadel kultuurrahvastel, kellede vaim on saanud aastasadade jooksul vabalt ja mitmekülgselt areneda. Sel ajal, kui suurte kultuurrahvaste loovad vaimud on saanud lähedate tingimuste toetusel ja heade eeskujude ergutusel vabalt ja süstemaatiliselt areneda ja avarais oludes produtseerida, on meie loovad jõud oma suures enamuses pidanud endid ise pilkases tihnikust välja raiuma, ilma ühegi toetuseta ja eeskujuta omale teed rajama. Ja niiviisi visa võitluse järele valgusele ligemale pääsedes on nad ikkagi suurema osa oma elujõust pidanud igapäevase leiva küsimusele ohverdama ja loova töö jaoks ainult vahete vahel selle kõrvalt aega varastama. Niisugused tingimused ei võinud, loomulikult, soodustada suurte vaimliste väärtuste loomist, mis vajavad avarat vaimutegevust, segamatut inspiratsiooni. Ei ole ka meie loovad jõud oma loomingu eest kunagi saanud vääri list tasu, mis seda tööd kindlustaks, nii kui see on suurrahvaste juures, vaid mis nad on loonud, seda on nad teinud puhtast armastusest oma kunsti ja oma rahva vastu, seda on nad teinud sisemise loomistungi järele, andes rahvale parima, mis neil oli anda, ilma selle eest tasu küsimata ja lootmata. Ning see ongi, mis teeb nende loomingu meile omaseks ning kalliks ja mis kohustab meid lähemalt tutvunema selle rahva eluvaimuga, mis sellest meile vastu hoovab.

Iga rahva vaimulooming on osa rahva hingest, rahva psüühikast. Ühtlasi on ta aga ka aja ja olude produkt ja kannab seepärast selget ilmet nendest oludest, tingimustest ja ajajärgust, milles ta loodud.

Meie muusikakunst tekkis ja hakkas arenema ajal ja oludes, kus meie rahva majanduslik ja poliitiline seisukord, kui ka hariduslik tasapind ja seltskondlik elu olid täiesti lapsekingades. Rahva hinges aga pesitses esivanemalt päritud lauluarmastus, mida mitmesaja-aastane orjapõli polnud suutnud hävitada. See suureväärne pärandus saigi meie muusikakunsti nurgakiviks, sellele ongi rajatud meie muusika populaarsem osa — koorilaul ja sellele ongi suurem osa meie heliloomingust ehitatud. Sest olude sunnil puudusid meil kunni käesoleva aastasaja alguseni abinõud suuremavormiliste helitööde — sümfooniade, ooperite — ettekandmiseks ja ka loomiseks. Selle asemel tekkisid meil juba varsti pärast pärisorjuse kaotamist esimesed laulukoorid, millede arv aasta-aastalt ikka suuremaks kasvas ja mis kauaks ajaks jäid ainukesteks rahva isetegevuse- ja organiseerimistungi vahenditeks ja mis praegugi on kõige rahvalikumaks muusikaliste elamuste avaldajaks. Nendele kooridele ongi meie heliloojad — alguses asjaarmastajad ja hiljem elukutselised — suurema osa oma töödest loonud, nii et meie muusika ajalugu on peaaegu puhtal kujul koorimuusika ajalugu, kuna ainult hilisem aeg, kus juba olud olid sedavõrd avaramaks muutunud, et meil võidi asuda instrumentaal- ja sümfoonilise muusika reprodutseerimisele, on meie muusikaloomingut ka sellest küljest aidanud rikastada.

Kuigi meie muusikalooming üldiselt just suur ei ole, on ta ometi seks küllalt mitmekesine ja rikas, et maksab temaga lähemalt tutvuneda, tema arenemist jälgida. Moodustab see ju osa, pealegi tähtsa osa meie rahva kultuurilisest, vaimlisest ja rahvuslikust arenemisest, mis oma võimsama tõuke sai just laulust esimesel üldlaulupeol.

Eesti muusika-ajalooliste andmete kogumise ja läbitöötamise alal on seni väga vähe ära tehtud. On küll vahete-vahel ilmutatud üksikuid katkendilisi ülevaateid ja märkuseid ühe ja teise helilooja kohta, kuid täielist ülevaadet meie muusika arenemisest ei suuda need kaugeltki anda. Ainsam kirjutus sel alal, mis juba annab põhjalikuma ülevaate meie muusika arenemisest, on L. Neumanni

kirjutus „Veerud Eesti muusika ajaloost“, kuid selles puuduvad jälle eluloolised andmed heliloojate kohta, mis selle täielikku ülevaatlikkust vähendab. Ka käesolev kirjutus ei suuda põhjaliku Eesti muusika-ajaloolise ülevaate puudumist kaugeltki täita, kuna seks nõuetavad ajaloolised andmed pole kaugeltki veel kõik kokku kogutud ja läbitöötatud. Ta tahab olla vaid vähenõudlik katse laialipillatult olemasolevaid ja autori poolt aastate jooksul kogutud andmeid ülevaatlikuks kirjutuseks ühendada, et seega vähemalt üldjoonelistki pilti pakkuda meie muusika ajaloost. Autor julgeb loota, et see kirjutus ka sel kuul suudab meie muusikaarmastajais, eriti meie noorsoos Eesti muusika ajaloo vastu huvi äratada ja meie muusika õigele mõistmisele, hindamisele ning armastamisele kaasa aidata.

Käesolevas ülevaates on Eesti muusika ajalugu jagatud nelja ajajärku, mis üksteisest erinevad peajoontes. Esimene, nii öelda ettevalmistav ajajärk algab läinud aastasaja neliakümnenda aasta ümber, kus meil esimesed laulukoorid oma tegevust algasid ja ainuüksi võõraid laulusid eesti-keelses tõlkes laulsid.

Teise ajajärgu moodustab läinud aastasaja kuuekümnendate ja kaheksakümnendate aastate vahe, kus meil esimesed eestisoost heliloojad-asjaarmastajad ilmusid, kes muusikaga tegemist tegid ainult elukutse kõrval.

Kolmas ajajärk algab läinud aastasaja kaheksakümnendate aastatega, kus tegevusse astusid meie esimesed kõrgema muusikalise eriharidusega elukutselised muusikajõud, kes aga oma loomingus tunduvalt jäid võõra, eriti Saksa mõju alla.

Neljas ajajärk algab käesoleva aastasaja algusega, kus meie nooremais heliloojais saab märgatavaks püüd vabaneda saksanärasusest ja leida Eesti omapärane koloriit ja stiil.

Esimene ajajärk.

Kunni läinud aastasaja alguseni ei võinud meil muusikast kui kunstist juttugi olla. Aastasaja algul pärisorjuse ja veidi hiljem teoorjuse raske ikke all ägav rahvas ei võinud niisugusest asjast unistadagi, kui seda on kunst. Rahvalaulu kõrval laulis ta ainult kirikukoraalisid, ja neidki halvasti, nagu

sellest mujal pikemalt kirjutatud.¹⁾ Kirikulaulu juhtide — köstrite ja kohati ka kirikuõpetajate — püüdeks oli koguduse laulu jõudumööda parandada, paremale järjele tõsta. See oli raske, sest suur osa köstritest olid muusikas ise väga nõrgad ja tundsid huvi muusika vastu ainult sel määral, kuivõrd see oli tarvilik nende otsekoheste ülesannete jaoks. Ka olid abinõud laulu jõudsamaks edendamiseks väga puudulikud või neid polnud üldse: orelid leidusid ainult üksikuis kirikuis ja noodikirjandust polnud sugugi olemas.

Esimese pääsukesena meie noodikirjanduses ilmus 1827. a. kirikuõpetaja C. Ph. Körberi väljaandel ükshäälnene koraaliraamat tartukeelsete sõnadega.²⁾ See raamat jäi kunni 1837. aastani ainukeseks käsiraamatuks meie köstritele. Alles 1837. a. ilmus L. Punschelilt nelihäälnene koraaliraamat, mis tänapäevani on jäänud meie kirikulaulu südameks.

Kuid Punscheli nelihäälnene koraaliraamat ei olnud kõigile köstritele kohe jõudumööda: noodioskus oli seks pahatihti liiga nõrk. Seepärast andis Tallinna Oleviste kiriku organist J. A. Hagen 1843. a. uue raamatu välja nimega:

„Õppetüs, kuidas laulomehed,³⁾ ja teised muud tahtvad, jõudvad notidest lauloviisid illes võtta“

mille otstarve selgub sellest pealkirjast.

Ja kolm aastat hiljem, s. o. 1846. a. andis ta ka koraalid uuesti ükshäälselt välja nime all:

„Lauloviisiraamat Tallina ja Tartu Maale lauloramatute kõrva. Olai kirrifo Erreli-mängia J. A. Hagen. 85 kop. hõbedat.“

See raamat sisaldas 268 koraali ja peale selle lisana esimese eestikeelse noodiõpetuse. Selles raamatus on eriti huvitav just lisa, kui esimene keeleliselt äärmiselt saamatu katse luua eestikeelseid muusika-oskussõnu.

See Hageni raamat oli määratud peaaeglikult neile, kel noodioskus Punscheli tarvi-

tamiseks väike. Kuid mõnes kihelkonnas, kus köster-kihelkonnakooliõpetaja oli parema muusikalise ettevalmistuse osaline, oli laul vahepeal nii kaugele edenenud, et katset tehti koraalisid Punscheli järele nelihäälselt laulda. Neist katseist kujunesid välja meie esimesed laulukoorid, milledest tähtsam on Põltsamaa köstri Villbergi laulukoor.

Esimeste nõrgemate kooride eeskavaks jäid kauemaks ajaks ainuüksi nelihäälsed koraalid, kuna tugevamad varsti kergemaid koorilaulusid katsusid laulda. Seks valiti peaaeglikult mitmesugused Saksa laulud, mis köstril või kirikuõpetajal parajasti juhtusid käepärast olema. Sõnad tõlgiti muidugi Eesti keelde, kusjuures tõlge oli sageli äärmiselt saamatu.

Nagu eespool tähendatud, oli Põltsamaa laulukoor esimene, kes oma heade võimistega äratas tõsisemat tähelepanu. See asjaolu sai tõukeks tähtsale sündmusele meie muusika ajaloos, nimelt esimeste eestikeelseile sõnadele loodud laulude sündimisele. Põltsamaa kirikuõpetaja Emil August Horschelmann, omast kohast korraliku muusikalise ettevalmistusega mees, kuulis Põltsamaal Villbergi koori laulu ja sai sellest nii vaimustatud, et otsustas ise eestikeelseid laulusid komponeerida. Seda teostades sai ta esimeseks Eesti laulude loojaks.

Emil August Horschelmann

sündis 24. juulil 1810. a. Viru-Jakobi kirikuõpetaja ja Virumaa praosti pojana. 1827. kunni 1829. a. õppis ta Tallinna doomkoolis, mille lõpetamise järele oli paar aastat Põltsamaa ligidal Võisiku mõisas kodukooliõpetajaks. 1832. a. astus Tartu ülikooli usuteadust õppima ja lõpetas selle 1835. a. Selle järele oli Uue-Põltsamaa mõisas kodukooliõpetajaks, kust 1838. a. Põltsamaa kirikuõpetajaks kutsuti. Rahvuse poolest küll sakslane, sobis ta Eesti kogudusega siiski hoopis enam kui sakslastega ja oli seepärast rahva seas suures lugupidamises. Eriti head vahekorda pidas ta sealse vennaste kogudusega, millel oli tol ajal palju pooldajaid ja seepärast ka suur mõju. See aina suurendas tema head läbisaamist eestlastega. 1853. a. läks ta Peterburi Anna koguduse õpetajaks, jäi aga seal varsti haigeks ja suri 5. juulil 1854. a.

Tubli üldise hariduse kõrval sai Horschelmann noorespõlves ka õige korraliku muu-

¹⁾ „Märkused Eesti koorilaulu tekkimisest ja arenemisest.“ Muusikalehes nr. 1 ja 2 — 1925.

²⁾ Tõeliselt pole see esimene eestikeelne noodiraamat, vaid M. Lipp'i teadete järele olla juba 1622. a. jesuiit Wilhelm Bucciuselt ilmunud tartukeelne Rooma-katoliku katekismus, mille lisas olla olnud mitmed eestikeelsed riimitud ja nootidega varustatud laulud. See raamat pole aga meie ajani säilinud.

³⁾ Köstrid.

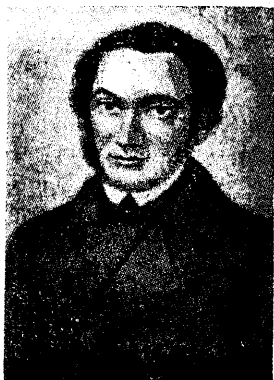
sikalise hariduse, muu seas ka head juhatust komponeerimises. Seda kasutaski ta esimeste eestikeelsete laulude loomiseks.

Tema laulud, millede arv ulatab üle kahekümne, on loodud tolleaegsete saksa laulude eeskujul, lihtsa, loomuliku harmooniaga, mis selleaegsetele kooridele jõukohane oli. Ühe osa neist avaldas ta 1852. a. trükis kogus:

„Waimulikkud lauluvõijid nelja heäleaga“,

ja veidi hiljem teise osa nime all:

„Suus wäikeft laulo“.

Emil August Hörschelmann.

Need kogud, kui ainsad omasarnased, olid omalajal laialt tarvitusel. 1884. a. andis Dr. K. A. Hermann ta tähtsamad laulud trükki nime all:

„Böltkamaa endise õpetaja E. Hörschelmanni laulud“.

Hörschelmanni lauludest on kõige laialisema tutvuse omandanud vana-aasta laul „Päevad ja nädalad tulevad, lähevad“, mis oli 1894. a. V. üldlaulupeo eeskavas ja 1912. a. asunduste laulupeo eeskavas. Ka teisi tema laulusid laulavad veel praegugi väiksemad maakirikute koorid.

Hörschelmanni looming jäi kauaks ajaks ainsaks algupäraseks loominguks eestikeelsele sõnadele. Eesti kooridel tuli endiselt juhuslike võõraste, peaaesjalikult saksa lauludega oma eeskavasid täita. Aga ka neid polnud trükitult saada. Kuid Hörschelmanni väljaantud kogude ilmumine andis ka siin teatud tõe ja võttis noodikirjastamisel just kui paisu eest ära, sest varsti hakkas uusi noote raamat raamatu järel trükist ilmuma. Eriti elavaks läks noodikirjastamine esimese laulupeo mõjul 1869.,

70. ja 71. a., kus mitu uut noodiraamatut aastas ilmus. Kuid kõik need raamatud tunduvad pea ilma erandita ühesuguselt nõrkadena täiesti juhusliku laulude valiku, viletsa, sagedasti äärmiselt saamatu tõlke ja vigade rohkuse poolest. Tundub, just kui oleks igaüks, kel aga mõni laul juhtus kodus olema, enda kohuseks pidanud neid ükskõik kuidas eesti keelde tõlkida ja trükki toimetada.

Niisugustest kogudest ilmus 1860. a. Tartu õpetajate seminaari direktori ja pärastise Liivimaa superdendi Fr. Hollmanni väljaandel „28 kiriku laulu viij 4 heale tarwis“.

Veidi hiljem ilmus Saaremaa, Anseküla kirikuõpetaja Martin Körberi (sünd. 19. juulil 1817. Võnnus, surn. 19. apr. 1893. Kuresaare) väljaandel esimene ilmalikkude laulude kogu nime all:

„Laulud Eõrwemaalt“,

I. anne 1865. a. ja II. anne 1866. a. See äärmiselt vigase harmooniaga kogu sisaldab 12 Saksa rahvalaulu, osalt kolme-, osalt neljahäälsed, millest „Mu isamaa armas“ ja „Nüüd sinust kaugel ma“ on saanud ülemaailiselt tuttavaks, peale selle Inglise hünni sõnadega „Õnn Aleksandrile“.

Need eestisõbraliste saksasoost kirikuõpetajate esimesed meie esimestele laulukooridele lauluvara trükitud kujul kättesaadavaks teha, on kui niisugused nimetamise väärt, kuigi oluline kasu neist ei olnud kuigi suur. Küll aga määrasid nad, kui esimesed eeskujud, selle väära suuna ära, milles meie koorilaulu hakati kultiveerima ja mida tehti mitme aastakümne jooksul süstemaatlikult, mitte üksinda juhuslike noodikirjastajate, vaid ka meie tähtsamate tolleaegsete eesti soost muusikaelu juhtide J. V. Jannseni ja Dr. K. A. Hermann poolt: meie koorisid hakati süstemaatlikult toitma saksa magus-vesiste lauludega ja paenutati seega rahva maitse aastate jooksul labasele saksapärasusele vastuvõtlikuks.

Nagu öeldud, ei ole sellest patust puhas ka J. V. Jannsen, kes 1864. a. Tartusse elama asudes poliitilise elu juhtimise kõrval oma kätte võttis ka rahva muusikaelu juhataja ülesanded ja sellena meie praktilise muusikaelu organiseerimise, õhutamise ja äratamise alal, eriti esimese üldlaulupeo korraldamisega määratu suurt kasu saatis.

(Järgneb.)

Märkused Eesti koorilaulu tekkimisest ja arenemisest.

Anton Kasemets.

(Järg 2.)

Kui pietistlik vagatsejate usurühming kunagi oli Vennaste kogudus väga vaenuline kõige ilmaliku lõbu ja uhkuse vastu. Ilmalikuks ja paganlikuks lõbuks tembeldas ta ka rahvalaulu, mida ka kirik juba varem oli teinud, nii kui seda juba G. Mülleri jutlustest nägime, ja alustas nende „pordu- ja koorilaulude“ kui kuradi külvatud umbrohu vastu kõige ägedamat võitlust, et neid põhjani hävitada ja juurteni rahva hingest välja kiskuda.

See äge võitlus ei jäänud muidugi tagajärgedeta. Vagatsemise mõjul hävitati ja põletati ahjudes ära seni armastusega hoitud pillid — kanded, torupillid ning viiulid — ja küla des vaikus rahvalaul: „lorilaulu“ ei sõandatud enam laulda. Selle asemel lauldi meeleldi seni nii visalt edenenuid „jumalasona laulusid.“ Vennaste koguduste „avalikkudel tundidel“, millest kõik soovijad võisid vabalt osa võtta, lauldi harilikka kirikulaulusid, kusjuures laulu korralikkuse eest püüti hoolitseda. Kogudusesse vastuvõetud „vendade“ tundidel tarvitati aga erilist „Vendade lauluraamatut“, mida väga suure au sees peeti ja ilmalikkude inimeste silmade eest varjati. Selles olid peaasjalikult laulud Kristuse verest ja haavadest ja neid harjutati erilise hoolega hästi laulma. Niisugune eriline hoolas harjutamine viis aastate jooksul „vendade“ lauluoskuse õige heale järjele, kindlasti paremale, kui seda selleaegne kirikulaul oli. Linnades, kus eestlased orjusest vabade kodanikkudena elasid ja kus Saksa vennaste koguduste eeskujud kihutajaiks ja õpetajaiks olid, läks see arenemisprotsess palju jõudsamini kui maal, kus „vendadel“—pärisorjadel harjutamistingimused olid väga rasked.

Nii kulus Luteruse kirikul ja tema abilistel — vennaste kogudustel ja mitmekujulistel koolidel tervelt kaks aastasada (XVII. ja XVIII.) seks, et meie rahvast võõrutada tema hingele omasest rahvalaulust ja talle omaseks teha saksapärasest kirikulaulu. Ja soovitavaid tagajärgi ei suutnud see töö ka selle pika aja jooksul anda, sest takistused ja raskused olid liig suured, nii kui eespool nägime, abinõud nende kõrvaldamiseks aga väga nõrgad.

Järsku muudatust ei toonud sellesse ka mitte aastasaja vahetus ühes pärisorjuse kaotami-

sega. Pärisorjuse asemel langes rahvas mitmeti veel raskemasse teoorjusesse, mis tema arenemisele mingisuguseid soodustusi ei toonud. Kuid teatud vaimlist värskendust tõi see rahvasõbralistesse ringidesse siiski: tekkisid mitmesugused kavatsused rahva vaimlise elu tõstmiseks, mis aegamööda ka teostamist leidsid rahva, eriti aga meie laulu arenemisloos nii tähtsate kihelkonnakoollide näol.

XVIII. a.-s. lõpul Lääne-Euroopas puhuma hakanud vabamad tuuled ja humaansuse ideed ulatasid XIX. a.-s. algul ka meie maale ja sundisid ülemaid kihtisid rahvale lähemale astuma. See ei võinud mõjuta jääda ka laulu peale. Pikkamisi, kuid visa järjekindlusega hakkab ka siin asi edupoole sammuma. Üksikud kirikuõpetajad, köstrid ja koolmeistrid asuvad visadusega tööle, et kirikulaulu paremale järjele tõsta. Seks kogusid mitmed muusikalisemad kirikuõpetajad ja köstrid oma ümber koguduse liikmeid paremaid lauljaid ja õpetasid neid kirikulaulusid hästi laulma ja kasutasid neid koorina kirikulaulu juhtimiseks. Niisugustest meestest oleks nimetada Kanapää praost v. Rothi, kes juba 1800. a. ümber oma kirikusse peaasjalikult oma asutatud kihelkonnakooli õpilastest sarnase koori asutas. Tema eeskujul tegid seda ka mitmed teised kirikuõpetajad.

Kooridena praeguses mõistes ei saa neid katseid muidugi mitte võtta, sest arvestades nende otsekoheste otstarbega — oma kindla lauluga koguduse laulu juhtida, — võis nende laul ainult ükshäälnel olla. Kuid ka hea ükshäälnel laulu harjutamine arendas lauljais koorilaulu juures nõuetavaid muusikalisi algtingimusi — takti, rütmi, hääle kõlavust, diktsiooni selgust jne., nii et neid „koorisid“ õigusega mitmehäälnel koorilaulu ettevalmistajaiks võime pidada. Oli niisugune ükshäälnel „koor“ ajajooksul hästi kokkulaulnud, siis tehti katset mõnd kergemat koraali ka mitmehäälselt laulda. Ja lühema või pikema harjutamise järgi läkski see korda.

Nii oli siis G. Mülleri ajal veel nii ääretu vilets „lammaste määgimine“ — ükshäälsel koraalide laulmine — 200-aastase visa arenemise järele XIX. aastasaja algul mit-

mehäälses koorilauluks välja arenenud. Ja siit peale algas Eesti koorilaul sama pikaldast ja visa arenemiskäiku, kui seda nägime ükshäälses kirikulaulus. Sealjuures jäi ta üle poolesaja aasta ainuüksi oma hälli — kiriku — ustavasse teenistusesse ja vabanes sealt alles 1. üldlaulupeost süttinud rahvusliku ärkamise läbi. Ainult üht juhtumist võime koorilaulu esimeste sammude kohta käivaist, meieni säilinud kasinaist teadetest märkida, kus laulukoor on tegutsenud ilmalikul alal. Nimelt etendati 1810. a. Pärnus tollaegse kuulsa kirjamehe J. H. Rosenplänteri juhatusel esimest eestikeelset näidendit „Talgus“, milles tegev oli koor („Der Talkus“, — ein Lustspiel in einem Akt, in deutscher und estnischer Sprache, nebst einem Chor“). Lähemad teated selle koori koosseisu kui ka ettekande kohta puuduvad aga täiesti.

Nagu eespool öeldud, harjutasid „vennastekoguduste“ liikmed oma kinnistes „vendade tundides“ erilise hoolega laulmist. Selle harjutuse viljana võis neil, eriti linna kogudustes, kus Saksa koguduste eeskuju ergutamas oli, juba XIX. a. s. algul mitmehääline koorilaul tarvitusel olla. Nii teabki Dr. K. A. Hermann tõendada, et Tartu „vennašte koguduses“ olla juba 1800. a. ümber mitmehäälselt lauldud. Kindlamaid teateid selle kohta ei ole meil aga korda läinud leida.

Küll on aga teada, et 1830. a. ümber on Tä h k v e r e s, Tartu ligidal säälse koolmeistri juhatusel „vennaste koguduse“ laulukoor tegutsenud. Kuid seks ajaks oli ka juba mitmel pool mujal laul nii kaugele arenenud, et mitmehäälselt laulmisega võidi katseid tegema hakata.

Nii arendas Siimuna köster V. Normann koguduse laulu juhtimiseks asutatud ükshäälese „koori“ lühikese ajaga nii kaugele, et see juba 1833. a. võis mitmehäälselt laulda.

Üht oma aja kohta väga huvitavat ja iseloomulikku katset koorilaulu arendada tahaksime siin veel nimetada. See on Tartumaal, Luunja pärishärra parun Georg v. Nolcken'i poolt asutatud Eesti laulukoor. Nimetatud mõisnik — oma aja kohta väga liberaalne mees — oli üks esimestest, kes oma mõisas vabakslastud eestlastele talud päriks müüs ja neile majasid rajada aitas ning koolid korda seadis. Nende 1823. a. asutatud talude elanikkudest moodustas ta laulukoori, mida ise mitu aastat juhatas.

Sarnaseid katseid võis enamgi olla, kuid teated nende kohta puuduvad.

Hoopis jõudsamal sammul hakkas meie koorilaul siis edenema, kui XIX. a. s. teisel veerandil kihelkonna koolid tööle hakkasid.

Need koolid, kus laulmine oli katekismuse ja piibliloo kõrval tähtsamaks õppeaineks, kujunesid sel ajal meie koorilaulu arenemise südameks ja jäid selleks mitmeks aastakümneks.

Siin ja seal hakkasid muusikalisemad kihelkonnakooliõpetajad, või koolmeistrid, nagu neid siis nimetati, oma õpilastele mitmehäälselt laulu õpetama ja vanemaist õpilastest laulukoorisid moodustama. Kooli lõpetajaist jäi osa ka pärast koori edasi, ja nii oligi koorile kõva alus rajatud.

Niiviisi tekkinud kooridest oleks olevate andmete järgi kõige vanemana nimetada Laiuse kihelkonnakooli õpilastest köster-kooliõpetaja H. Nieländeri juhatusel umbes 1835. a. väljaarenenud laulukoor.

Umbes samal ajal on ka Saaremaal, Kaarmal sealse õpetaja Harteni juhatusel laulukoor tegutsenud. Ka võis mitmehäälese laulukatseid veel mujal olla, kuid mingisuguseid teateid pole selle kohta leida.

Esimene laulukoor, mille tegevusel oli juba laiaulatuselisem tähtsus ja mille kuulsus ulatas kaugele üle oma kihelkonna piiride, oli Põltsamaa köstri Martin Villbergi poolt 1840. a. asutatud segakoor, mis koosnes alguses peaaesjalikult ainult kihelkonnakooli vanemaist õpilastest. Koori asutaja ja kauaaegne juhataja Martin Villberg — sünd. 29. aug. 1821. Paala jõe kaldal „Lipsu“ talus — sai juhatust muusikas ühelt Paide vaestelaste kooli juhatajalt, rahvuse poolt shveitslaselt, — ja mõistis seda kasutada suure muusika ande ja lauluarbastuse tõttu oma aja kohta väga tähelepandavate tagajärgedega meie koorilaulu edendamiseks.

Paidest Põltsamaale tagasi tülles ja seal ses kihelkonna koolis lauluõpetamist oma kätte võttes avaldusid kohe ta suured anded. Selle kohta kirjutab Dr. K. A. Hermann oma Laulu ja Mängu lehes nr. 12 — 1895. a.:

„See õpetustöö algas Martin Villbergil 10. jaanuaril 1840. ja 10. märtil peetud koolitajumife puhuks oli noor Villberg koolilapsed laulmises nii kaugele viinud, et nad oskafid mõned korralid ja vastulaulud nelja häälega laulda... Põltsamaaale oli afunud, oli laulust otse waimus-

tatud... Neljapäevale laulu ei olnud rahvas sel ajal üldse kuulnud, ja see avaldas otse ärarääkimata mõju. Kirikuõpetaja Hirschelmann ja igalüks teine, kes laulu kuulis, oli täis imestust, vaimustust ja kiitust selle üle."

Samasugust üllatust valmistas Villberg samal aastal ka oma iseseisva segakoori esimese esinemisega. Pastor Hirschelmann — oma aja kohta õige tubli muusikalise haridusega mees — „oli otse keeletu ja juhm laulu ilu üle“, kirjutab Dr. K. A. Hermann, — ja küsis Villbergilt üllatatult: „kas see võimalik on, et eestlased nii ilusasti võivad laulda?“

See üllatus ja veendumus, et eestlased tõesti nii ilusasti võivad laulda, tõi endaga kaasa sündmuse, mida kui tähtsat momenti meie muusika ajaloos tuleb märkida: pastor Hirschelmann, kes noores põlves ka komponeerimist õppinud, otsustas Villbergi koorile laulusid luua ja, teostades selle otsuse, sai esimeseks eestikeelsetele sõnadele komponeeritud laulude loojaks.

Ja 1841. a. jõululaupäeval kõlades esimest korda eestlaste maal Eesti sõnadele loodud laulude helid Põltsamaa kirikus, äratades kuulajais suurt imestust ja vaimustust.

Siit peale edenes Põltsamaa koor järjekindlalt, nii et ta isegi sarnaste raskete oratooriumi kooridega, kui seda on, näiteks, kuulus „Halleluja“ J. Haydni oratooriumist „Loomine“, väga heade tagajärgedega valmis sai. See edu tõi koorile palju lugupidamist ja kuulsust, mis isegi kaugele üle oma kihelkonna piiride ulatas. Nii kutsuti koor 1844. a. Viljandisse uue orelit õnnistamise puhuks laulma, kus viljandlased ilusat mitmehäälist laulu nagu mõnd imetegu kuulnud.

Segakoori kõrval tegutses Põltsamaal ka üks esimestest Eesti meeskooridest, milleks 1843. ja 1845. a. vahel ümberkaudsed koolmeistrid kokku heitsid.

Põltsamaa laulukooride, eriti segakoori töö suured tagajärjed ja laialdane kuulsus ei võinud mõjuta jääda ka teiste kihelkondade peale. Huvi mitmehäälese laulu vastu oli äratatud ja hakkas jõudsasti kasvama ning üks-teise järgi tekkisid mitmes kihelkonnas uued laulukoorid, mis jätkasid järjekindlalt lauluarendamise tööd.

Tähtsam neist oleks Torma laulukoor, mille asutajaks ja juhatajaks oli sealne köster ja kihelkonna kooliõpetaja Adam

Jakobson, — kirjanik C. R. Jakobsoni isa.

Adam Jakobson — sünd. 1. juulil 1817. Haanja koolmeistri pojana — oli noorespõlves Tartus rätsepa õpipoisiks ja hiljem selliks. Vaimlised huvid olid temas aga suuremad, kui et rätsepa amet neid oleks suutnud rahuldada, — ja ta loobus õpitud ametist ning hakkas Tartu ülikooli juure teenriks, kus ta üliõpilastega läbikäies oma teadmisi laiendas. Erilist suurt armastust tundis ta aga muusika vastu ja püüdis end selles hoolega täiendada. Usina õppimise järgi jõudis ta varsti nii kaugele, et teda 1844. a. Torma köstriks ja kihelkonna kooliõpetajaks kutsuti.

Asudes Torma elama, asutas ta kohe laulukoori ja mõni aasta hiljem ka pasunakoori, mis arenesid ühedeks paremateks oma aja koorideks. Nende kooride tegevus oli nii viljakas ja tähelepanukõitv, et isegi saksalased tundud kirjaniku Dr. G. Schultz-Bertramiga eesotsas eriliseks komiteeks ühinesid, mis endale ülesandeks seadis Jakobsoni koorisid rahaliselt toetada.

Väga iseloomulise pildi tolaeagsete sakslaste vaatest eestlaste muusika annete kohta ühest küljest ja kooride suurest mõjust selle vildaku vaate muutmiseks, teisest küljest annab Dr. G. Schultz-Bertrami avaldamata paberitest võetud kirjutus, mille „Revaler Bote“ nr. 4 — 1924. a. järele toome.

Selles kirjutab Dr. G. Schultz-Bertram — pealkirja all: Eestlaste muusika and (Die musikalische Begabung der Esten) järgmist:

„Meie Balti provintsi ühes väga tundmata nurgas — Tormas — on juba mõnda aega avaldunud tunnustustvääriline piüie instrumentaalmuusika lewitamise abil Eesti rahvale avada uut maailma, uut haridusteed. Noored koolmeistrid, vanemad kihelkonnakooli õpilased ja talupere-meeste pojad on ühinenud ja endid köstri ja organisti Jakobsoni juhatusse alla annud. Wiimane on muusikaline talent ja täis melomaani intensiivset südi-duut. *) Wanumata ja wisa tahtejõuga tüürib ta kõigi tahtustate kuste selle uue maailma poole, mille ta on instrumentaalmuusikas Eesti rahwa jaoks kõige omajemaks pidanud. Glawad ju terwed kullad, näit. Erzgebirge (Erzgebirge) ja paljudes Böömi maafondades, muusikajad, — mis ei peaks siis katjutama seda tööstust (Industrie) nüüd ka Eestimaaal siia seada.

*) Tsitaadis kõik sõrendused minu poolt. A. K.

Et eestlastel muusikaks annet on, ei usutud veel hilja aja eest — oli ju neil ainult rahvamüts, mis alati $\frac{4}{8}$ -tahtis toonikasti *f* dominandile ja tagasi hüüpas, — ehk kuulus: „Siir hüppas, kass kargas“.

Ent talent uinus ainult.

Mõnede kirikuõpetajate waevanägemine, eriti Saiusel konfistoriuminõuniku v. Zannau ja selle abikaasa väsimata püüdmine lõendatavad vastuvaieldematult, et eestlased on muusikalisele haridusele kõrgel määral vastutavõttlikud (muusikalisele bildungsfähig). Mul on võimalus olnud Saksa talupoegi ja eestlasti neljahääliselt laulmas kuulda ja ma uskuin Shakespearega ütelda võivat, et ilhe habemefarva rästus waekauhil võits otjustada, kumb

neist kõhest ebamuusikalijemalt kraaksub, kui ma 1849. a. järsku ootamatult Saiuse kirikus kuulsin, kui Eesti nooredmehed Bach'i ja Gändeli motettisid ja fuugasid ette kandsid, mis mind täitis suurima inestusega.

1853. a. kuulsin ma jälle kui talu poisid ja tüdrukud meie rahvahinnust *) wäga tublilt ja juure jüdidusega ette kandsid; oli näha, et laulmine walmistas neile tõesti juurimat rõõmu.

Mulle on sellest peale selge, et eestlajel on muusikaline loomus, mis sentajani teadematult peidus oli, nüüd aga järsku esile tungib (sich Luft macht).“

(Järgneb.)

*) Siin on mõeldud vist: „Booshe tsarjaa hranni!“

Mõni sõna modernismist muusikas.

P. Ramul.

II.

Modernismi teise erivoolu sünnitavad n. n. individualistid.

Meeleolu, kui muusikalise loomingu sisu, võib helilooja hinges tekkida kahesugusel teel. Esiteks võib teatud meeleolu helilooja hinges tekkida mitmesuguste välise muljete tagajärjel. Niisugusel puhul on meeleolu allikaks mingi sündmus välisilmas; selle väljaspoolt saadud meeleolu valab siis helilooja muusikalisteks kujudeks.

Sarnane on subjektivistide ja impressionistide loomingu protsess. Näiteks ammutas Tshaikovski oma ooperite „Eugen Onegini“ ja „Pada-emanda“ loomiseks vajalise meeleolu Pushkini samanimelistest teostest. Rahmaninov lõi oma sümfoonilise poemi „Surmasaar“ Böcklini samanimelise maali vaatlemisest saadud muljete mõjul. Samuti lõi R. Strauss poemi „Nõnda kõneles Zarathustra“ Nietzsche samanimelise teose mõjul.

Teiseks võib muusikaliseks loominguks vajaline meeleolu tekkida helilooja hinges otsekohe, iseenesest, välisilmast olenematult.

Niisugusel korral on meeleolu ja sellest tekkinud muusika lahutamatu orgaaniline osakene helilooja hingest, tema isikust, tema sisemisest „minast“. Siin sarnaneb muusikaline teos helilooja hingele. Kuna siin muusikalisel loomikul mingit suhet välisilmaga ei ole ja ta mingile materiaalsele pinnale ei tugene, siis esineb ta siin puhta ideena, abstraktina. Ainult abstraktsustes liikudes püüab helilooja siin kogu aeg ülimate hingeavalduste poole, nimelt täielikule vaimuvabadusele. Nii-

sugune vool, kus ilmavaate keskpunktiks ja meeleolude ning nende muusikaliste kujude allikaks on helilooja enda isik, õigemini tema sisemine „mina“, nimetatakse nüüdisaja kirjanduses individualismiks. Osaliselt võis seda voolu ka juba varem märgata, näit. Chopini isikus. Küid erilisel arenes see vool ja omandas ajaloolise tähtsuse alles Skrjabinini läbi tema loomingu viimasel perioodil.

Kogu Skrjabinini ilmavaate keskpunktiks ja muusikalise loomingu allikaks on ainuüksi tema sisemine isik, tema sisemine „mina“. Küll näib vahet, just kui püüaks ta teadlikult ühineda välisilmaga, kuid ka siin sünnib see lähenemine ainult seks, et siit leida puhast, alasti ideed, mis oleks vaba igasugusest materiaalsusest. Saavutades selles sihis oma loomingu haripunkti, muutub Skrjabin müstikuks ja seesugusena valdab teda ekstaas. Ekstaasi sattununa mängib Skrjabinini hing ilma ühegi sihita ja kindla eesmärgita isendana ja kogu maailmaga: see on omapärane „Jumalik mäng“. See „Skrjabinini hinge Jumalik mäng“ kandis algul puhtisiklikku iseloomu, hiljem omandas see aga üldnimiliku ja isegi kosmilise iseloomu.

Oma suurte muusikaliste ideede teostamiseks ei pidanud Skrjabin meie heliredeleid, harmooniat ja vorme küllalt rahuldavaiks, vaid lõi seks uue isesuguse muusikateooria.

III.

Kolmas modernismi vool on n. n. futurism. Selle voolu esitajate vaate järele on

muusika elutõe peegeldus. Elu aga ei ole oma avaldustes alati kaugeltki ilus, vaid temas on ka väga palju mõrdat, inetut, armetut, tühist ja halba. Ja kui me tahame elutõele otse silma vaadata, siis ei pea me ka muusikas ainult kaunist taga ajama, vaid peame ka inetut, koledat ning armetut sinna lubama. Ärevusest tekkinud tunded sisaldavad sageli ka vale intonatsioone. Vastavalt sellele ei tunnista futuristid mingisugust vormi, rütmi, harmooniat ega üldse muusika-teooria seadusi. Nende muusika on täieline dissonants. Nende põhilauseks on: me ei vaja midagi vana; me loobume igasugusest pärandusest, sest me loome endile ise varandusi; teie olete minevik, meie aga tulevik.

Tähtsamaiks futuristilise voolu esitajaks muusikas on Viini helilooja Schönberg ja Itaalia helilooja Marinetti.

IV.

Lõpuks lubatagu mulle veel teha lühikest kokkuvõtet.

Ürgnimene vaatas muusika kui abinõu peale oma igapäevast elu kaunistada. Vana-aja rahvastele oli muusika ainult mõistuse asjaks. Ristiusu mõjul saab muusika inimese sisemise maailma avalduseks, kuigi ta sisu on õige piiratud: terve muusika kannab siin usulist ilmet. Niisugune vaade muusika peale püsib peajoontes kogu keskaja jooksul. Selle järele loovad suured klassikud üleva, ideelise vaate muusika, kui terve inimkonna elamuste avaldusabinõu peale. Need on: usuidee, vabaduse idee, heroismi idee, üleva rõõmu idee ja puhta armastuse idee. Klassikuile järgneval ajajärgul muutub muusika peaaesjalikult isikliste, subjektiivsete elamuste väljendusvahendiks. Lõpuks kujutab praegune ajajärk üldiselt uute sihtide otsimist ja vanade vaadete eitamist muusikas. Tekib rida uusi vaateid muusikale, mille üldiseks jooneks on terav närvilikkus ja äärmine tundelikkus.

Kui me nüüd heidame kiire pilgu kõigile ajajärgudele inimsoo elus, siis märkame, et inimkond on oma vaadetes muusikale ikka enam ja enam iseendasse laskunud ja süvenenud; tema välispidine vahekord muusikaga on ikka enam ja enam kaldunud selle poole, et tunda muusikas sisemiste elamuste avaldusvahendit. Ürgaegne vaade muusika kui välispidise kaunistusvahendi peale, on lõppude lõpuks arenenud vaateks; et muusika on helisev inimese hing.

Teisest küljest võime aga ka märgata, et inimkonna ajalugu kujutab muusika sisu ja

selle ideelise, üleva käsitluse suhtes teatud mõõduni kõverjoone, mille kulminatsiooni punktiks on suurte klassikute ajajärk. Ja tõesti. Tuletame ainult meelega klassikute suuri igavesi ideid, nimelt usu, vabaduse, heroismi, rõõmu ja armastuse ideid; tuletame nende ideede väljenduse loogilist, tõelist ja kõrgekunstilist vormi; tuletame lõpuks meelega, kuidas klassikud püüdsid tugevate ja täiuslike tunnete ja massiivse, monumentaalse loomingu poole. Eriti selgesti paistab see silma, kui võrrelda klassikuid nüüdisaja modernismi voolude esitajatega.

Õieti pole selles midagi imelikku, et nüüdisaja uuemais muusika vooludes tundub tugev närvilikkus. Modernismi iseloom on tingitud praeguse ajajärgu psühholoogiast. Praegusaja sotsiaalsed, majanduslikud ja muud elutingimused on üldiselt väga ebanormaalsed. Praegu on jämeda materialismi aeg. Materialism lämmatab elava mõtte, maailm lämbub egoismi. Enamus otsib unustust materialismis ja tooreis, kõditavais elamustes. Kuid see ei anna moraalset rahuldust, vaid, vastupidi, rõhub inimese hinge veel enam alla. Selle tagajärjeks on kogu seltskonna närvilikkus.

Peale selle tormab praegune elu üleliiga ruttu edasi, nii et kunstniku hing ei jõua talle järele. Kui käsitada muusikat psühholoogilise nähtusena, s. o. inimese hinge peegeldusena, siis pidi see närvilikkus omakorda ka muusikas kajastuma.

Nii on siis praegune muusikaelu lainetav meri. Lainetab ääretu helide meri, kuid puuduvad elava, terve mõttega valgustatud tuletornid. Võib olla leiduvad tulevikus niisugused suured inimesed, kes suudavad inimkonnale muusika suhtes veidi hoogu sisen-dada, — võib olla on neil praegu raske avaldada. Kuid, milleks neid oodata? — Ajalugu on meile juba sarnaseid tuletornisid näidanud. Need on suured klassikud, kes vaatasid muusika kui igavese kunsti peale, mis suudab kõiki eluvaenulist võita ja mis kutsub üles elule ja rõõmule. Ja tõesti on Lääne-Euroopas viimasel ajal tekkinud tugev vool modernismi vastu, mis endale ülesandeks seab mineviku, peaaesjalikult aga klassikute juure tagasi pöörduda.

Lõpetan oma ülevaate suurte klassikute muusikalise loomingu põhilausega: muusika pole olemas kunsti pärast; muusika on loodud elu jaoks. Teiste sõnadega: terve elu vajab ka tervet muusikat. Ja seesuguseks oli, on ja jääb klassikaline muusika.

Beethoveni traagiline elu.

R. Rolani järele — g.

(Järg 2.)

See armastus, see kannatus, see tahe, need kõikumised meeleheite ja uhkuse vahel, see sisemine tragöödia — peituvad nendes suurtes helitöodes, mis Beethoven komponeeris 1802. a.

Kuid mitmes neist üllatab meid selle juures ka haruldane jõud ja energia rütmis. See on ajavaimu kõlastus. Revolutsioon ulatas Viini. Beethoven kisti sellest kaasa. Seifrid ütleb selle kohta: „temale lähedate inimeste seas avaldas ta vabalt oma arvamist poliitiliste sündmuste kohta, mille üle ta otsustas haruldase arusaamisega ja selge ning kaine vaatega asja peale.“ Kõik tema sümpaatiad kallutasid teda revolutsiooniliste ideede pooldajaks. „Ta armastas vabariiklisi põhimõtteid,“ ütleb Schindler, — sõber, kes teda tema elu viimasel ajajärgul kõige paremini tundis. „Ta oli piiramata vabaduse ja rahvusliku iseseisvuse poolehoidja... Ta tahtis Prantsusmaale üldist valimisõigust ja lootis, et Napoleon selle sisse seab ja sel teel inimkonna õnnele aluse rajab.“ Unistades niiviisi herooilise vabariigi asutamisest geniaalse võitja — Napoleoni — poolt, kirjutas ta viimase auks oma kuulsa Herooilise sümfoonia (1804. a.), millele alguses andis nimeks: Bonapart.

See on tõsiselt revolutsiooniline teos: ajavaim elustub selles niisuguse selgusega ja puhtusega, millega suured sündmused peegelduvad ainult üksikuis suurtes hingedes, sest et nende tundelikkus ei vähene tõelikkusega kokkupuutumisel.

Hiljem, kui Beethoven sai teada, et Napoleon on lasknud end kroonida, sai ta väga vihaseks. „Tähendab, see oli kõige harilikum inimene!“ hüüdis ta Napoleoni kohta. Ja pahaselt hävitas ta sümfoonia esialgse nimetuse ning kirjutas sellele uue mõruda ja liigutava pealkirja: „Heroiline sümfoonia... komponeeritud suure inimese mälestuse austamiseks.“ *)

*

1806. a. naeratas Beethovenile õnn. Selle aasta maikuul kihlas ta end Therese Brunswickiga. Ta armastas seda neit juba ammu, — juba sellest ajast peale, kui ta noore tütarlapsena võttis Beethovenilt klaveritunde. Tema vend krahv Francisk oli Beethoveni hea sõber. Viimane külastas neid 1806. a. Ungaris. Seal löigi nende armastus lõkkele. Mälestused nendest õnnelikkudest päevadest on säilinud mõnedes Therese Brunswicki jutustustes.

„Pühapäeva õhtul — jutustab ta — istus Beethoven klaveri ette. Alguses lasi ta sõrmed kiiresti klahvidest üle käia. Francisk ja mina tundsi seda: nii prelüüdis ta alati. Siis võttis ta paar madalat akkordi — ja aeglaselt ning salapärase pühallikkusega alustas ta Sebastiani Bach'i laulu: „Kui sa mulle annad oma südame, siis jäägu see esialgul saladuseks, ja mis meie mõtleme, ärgu saagu kellelegi teatavaks.“

*) Schindler tõendab, et hiljem olla Beethoven Napoleoni vähem vihanud; ta olla teda siis pidanud ainult õnnetuks haletsemisvääriliseks inimeseks.

„Ema magas juba; vend oli tõsine ja mõtteis; mina aga, kellest tema pilk ja hää läbi tungisid, tundsin elu terves tema täiuses. — Järgneval hommikul kohtasime üksteist pargis. Ta ütles mulle: „Ma kirjutan praegu ooperit. Selle peategelane on minu sees, minu ees, — igal pool, kuhu ma ka ei lähe, igal pool, kus ma ka ei peata. Millalgi pole ma sarnasel kõrgusel olnud. Kõikjal — valgus, selgus, puhtus. Kunni tänaseni sarnasemini muinasjutulisele lapsele, kes korjab kiva ega märka teel õitsele puhkenud säravat lille...“ 1806. a. mais sain venna nõuseleku tema mõrsjaks.“

Neljas sümfoonia, mis nimetatud aastal kirjutatud, sisaldab kui õrn õis nende päevade õrnuse veetlevust, mis olid vaiksemateks päevadeks Beethoveni elus. See armastusest ellu kutsumatud lepitav vaim muutis ka tema eluviisid ja harjumused teiseks. Ta on olnud sel ajal täis ligitõmbavust, elavust, rõõmu ja vaimustust, — seltskonnas sõbralik, igavatega kannatlik ja — peenelt rietatud, tõendavad ta sõbrad. Ta tahtis meeldida ja teadis, et ta — meeldib... Lõvi oli armunud ja varjas seepärast omi küüsi...

See sügav rahu ei võinud kaua kesta, kuid armastuse heategev mõju vältas kunni 1810. aastani. Sellele mõjule võlgneb Beethoven tänu selle enesevalitsemise eest, mille abil tema talent lõi c-moll sümfoonia ja jumaliku suviõunenäo: Pastoraaal-sümfoonia (1808).

Appassionata, mida Beethoven pidas oma mõjukamaks sonaadiks, ilmus 1807. a. ja on pühendatud Therese vennale. Theresele enesele pühendas ta unistava ja fantastilise sonaadi, op. 78 (1809. a.). Kuupäevata kiri, mis on adresseeritud „Surematule armsamale“, väljendab samuti kui Appassionata tema armastuse suurust:

„Minu ingel, minu kõik, minu mina... Mu süda on ääreni täis sellest, mis ma sulle tahan ütelda... Ah! kus olen mina, seal oled ka sina minuga... Ma nutan, mõeldes, et sa vist alles laupäeval minu esimesi teateid saad. — Kuis sa ka mind ei armasta, mina armastan sind ikkagi palju tugevamini... Oh Jumal! — Nii kaugel! ja ometi nii lähedal!.. Alles voodis olles tõttavad mu mõtted juba sinu juure, mu surematu armsam, kord rõõmsad, sealsamas jälle kurvad, usutledes saatust, kas võtab ta meid kuulda. — Elada võin ma ainult sinuga, või ma ei ela üldse... Ükski muu ei või minu südames aset leida, ialgi, ialgi! — Oh Jumal, miks pead olema lahutatud sellest, keda armastad? Ja ometi on mu elu, nagu ta praegu on üks piinarikas elu. Sinu armastus teeb mind kõige õnnelikumaks ja kõige õnnetumaks inimeseks ühtlasi... Ole rahulik, — armasta mind! — Täna — eile! Milline valus, pisaraist täis igatus sinu, — sinu — sinu järele, mu elu, mu kõik! Ela hästi! — Oh, armasta mind edasi, — ära ialgi unusta sind armastava Ludvigi ustavat südant. — Igavesti sinu, — igavesti minu, — igavesti meie!“

Missugune mõistatuslik põhjus segas nende üksteist armastavate hingede õnne? — Võib olla aineeline kehvus, seisuste lahkumine. Võib ka olla,

et Beethoven ei suutnud väljakannatada kauast ootamist, milleks teda sunniti, ja alandavat kohustust varjata oma armastust. Võib aga ka olla, et ta haiglasena ja eluvihkajana sünnitas tahtmatult kannatusi oma armastatule ja sattus sellest meeleheitesse. —

Ühendus purunes. Kuid siiski jäid üks kui teine oma armastusele ustavaks. Kuni surmani (1861.) armastas Therese Brunswick Beethovenit. Kuni surmani armastas Beethoven Thereset. „Kui ma tema peale mõtlen — ütles ta 1816. a. — hakkab mu süda sama tugevasti lööma, kui siis, kui ma teda esimest korda nägin. „Nimetatud aastal lõi ta kuus liigutavat ja sügavat viisi kaugele armsamale, op. 98. Tä kirjutab oma märkustesse: „Mu süda on täidetud sellest imesteldavast olevusest, kuid teda ei ole siin minu juures.“ — Therese andis Beethovenile oma näopildi pealkirjaga: „Haruldasele geeniusel, suurele kunstnikule, heale inimesele. Th. B.“

Beethoveni viimisel eluaastal leidis üks tema sõpradest teda kodus üksinda istumas ja nuttes seda pilti kallistamas ning sealjuures oma vana harjumuse järgi kõvasti kõnelemas: „Sa olid nii kaunis, nii kõrge ja sarnanesid inglitele!“ — Sõber pöördus tähelepanemata tagasi ja tuli alles mõne aja pärast uuesti ning leidis siis Beethoveni klaverit mängimas, ütles talle: „täna, mu vana sõber, ei ole teie näos midagi dämöonilist.“ „See tuleb sellest,“ vastas Beethoven, „et mu hea ingel mind külastas.“ — Haav oli sügav. „Vaene Beethoven, — ütleb ta ise — sinu jaoks ei ole õnne siin maapeal . . . Sa leiad endale sõpru ainult ideaalide riigis.“

Oma märkustes kirjutab ta: „Alandus, sügav alandus oma saatuse ees: sa ei saa enam endale elada, vaid ainult teistele; su jaoks ei ole muud õnne, kui ainult sinu kunst. Oh Jumal, anna mulle jõudu iseennast ära võita!“

(Järgneb.)

Kontsertide ülevaade.

P. Ramul.

ALFRED SÄLLIK — „Estonia“ ooperilaulja (tenor). Pühitses 14. veebr. oma 15-aast. lavategevuse juubelit.

Tallinna muusikaelu möödunud kuu sündmustest väärrib kõigepealt tähelepanu Puccini ooperi „Tosca“ lavastamine. See teos on nüüdisaja Itaalia ooperi parimaid näiteid. Temas väljenduvad erilise selgusega kõige uuema Itaalia ooperi iseloomustavad jooned: — ühelt poolt traagilise lahendusega raskepärane süssee rahvaelust (n. n. verismo); — teiselt poolt tüübiline, õrn, lüüriline Itaalia muusika väikeste kaldumistega dramatismi poole. Võrrelduna ooperi lõpmatu traagilise süsheega (tapmine, enesetapmine, piinamised, mahalaskmine j. m.) on tema muusika, võib ütelda, liig õrn. See on loomulik tulemus Itaalia igavesti pehme looduse mõjust Itaalia heliloojate psüühikale. — Lõpuks annab end selles ooperis tunda teatav mõjuavaldus väljaspool Itaaliat valitseva muusikavooludest. Need oleksid leitmotiivid Wagneri vaimus, üksikute tegelaste ning momentide täpsemaks iseloomustamiseks ja Prantsuse impressionism, mis väljendub puhtilulistest orkester-effektides.

Tuleb lugeda täiesti õnnestanuks nimelt selle ooperi valikut lavastamiseks, sest et tehniliselt ta vastab muusikalises ning lavalises suhtes enam-vähem meie jõududele. Ja tööpoolest, peale Verdi „Aida“ lavastamist peab „Tosca“ lavastamist tunnustama igas suhtes kõige enam õnnestanuks, võrreldes muude ooperitega.

Nimiosas, lauljatar Toscana, esinevad vaheldamisi pr. Helmi Einer ja pr. Olga Krull-Mikk. Hääleliselt saavad mõlemad lauljad edukalt hakkama kõrgete nootidega raske partiiga. Iseloomult vastab see osa rohkem pr. Eineri tugevdramaatilisele sopraanile. Pr. Krull-Mikk'i õrn lüüriline sopraan vastab enam niisugustele osadele, nagu Margarete osa „Faustis“. Lavalises suhtes oleks olnud soovitatav väljendada veel rohkem traagilikkust, sest et kogu libretto kujutab rida ränku veristseene.

Maalikunstnik Cavaradossi osas — hra Sällik. Niihästi hääleliselt kui ka lavaliselt küljelt viib ta oma osa läbi iseloomuliselt, kindlalt ning kaaskiskuvalt. Siin väljenduvad tema Itaalia sõidu

tagajärjed, kus tal võimaldus kohapeal näha ja läbi töötada seda ooperit. Muu seas oli üks selle ooperi etendustest ühendatud tema 15-aastase lavalise tegevuse juubeliga.

Politseiülema Scarpia osas esinevad vaheldamisi hra Arder ning hra Wiitol. Häälelises suhtes sooritavad nad mõlemad oma osad kindlalt ning muusikaliselt. Lavalises suhtes oleks soovitatav, et hra Wiitol looks tugevama iseloomulise tüübi toore ning metsiku vägimehe Scarpia osas.

Kergemate osade sooritajaist tuleksid märkida herrad Pirckann ning Herman.

Koori osa on selles ooperis väga väike. Seda asjaolu tuleb lugeda teatavas mõttes plussiks, sest et ooperikoor on meil võrdlemisi nõrk.

Orkester hra Kulli juhatusel sooritas oma keerulise osa märksa paremini võrreldes muude ooperitega. Tundus suurem tagasihoidlikkus, ettevaatlikkus ning täpsus orkestri partii läbiviimisel. Võis märgata suuremat tasakaalu üksikute pillirühmade vahel (näit. vaskpillid). Oli pööratud suurem tähelepanu üldansambli saavutamisele jne. Raske on öelda, milles see põhjeneb. Võib olla ei ole hra Kull oma muusikalises tegevuses nüüd enam nii ülekoormatud ega killustatud, nagu enamalt, ja võis seetõttu käesoleva ooperi ettekandele osaks saada lasta rohkem tähelepanu.

Maalilises suhtes on väga efektsed kunstnik Vahtrami dekoratsioonid, eriti dekoratsioon viimases aktis: Rooma linna panoraama Püha Peetri kiriku kupliga, öine taevas tähtede säras, ning järkjärguline hommiku saabumine. Nõrgavõitu on teises aktis võimsa politseimeistri kabineti sisseesade. Illusad on uuel muretsetud kostüümid ning tualtid.

Teenitud tähelepanu peab osaks saada laskma ka laval mitte esinevatele tegelastele: ooperi reshissöörile hra Kompusele ning ooperi kontsertmeisterile hra Mamontovile, kellede vaevarikas töö leiab tavalikult vähe hindamist.

Üldiselt võib öelda, et „Tosca“ lavastus on täiesti õnnestunud repertuaari rikastamine. Jääme lootma, et teatridireksioon ka tulevikus samasuguse hoolega talitab uute ooperite valikul ning lavastamisel.

Sümfooniilise muusika alal on meil olnud mõnesuguseid muudatusi paremuse poole. Nõnda nimetatud „rahvakontserdid“ oma võrdlemisi väikestest helitöödest koosneva üldarusaadava eeskavaga muutuvad järkjärgult puhtsümfooniilisteks kontsertideks. Nii näiteks sooritati 20-dal rahvakontserdil Beethoveni II sümfoonia, 21. — Kalinikovi I sümfoonia, 22. — Schuberti lõpetamata sümfoonia, 24. — Schuhmanni IV sümfoonia. Pealegi hakkavad eeskavad osutama enam või vähem stiilikat ning ideelist ilmet. Näiteks pakub 23. kontserdi eeskava üldise ettekujutuse Vene instrumentaalmuusika arenemisest, alates Glinkast ning lõpetades Glasunoviga. Üldse aga koosnevad eeskavad peaaegselt klassikuist. Mis puutub dirigentidesse, siis on juhatus hakanud pooldama orkestrijuhtide vahetamise printsiipi. Peaaegu iga kontserdil esineb uus juhataja. Viimaseid kontsertisid juhatasid Paulsen, Kapp, Krull, Lüdig ja Kull. Kõige austuse juures alalise juhataja vastu on nüüsgune dirigentide vahetamise printsiip siiski otsekohe hädatarvilik ja nimelt kahel põhjusel. Esiteks on selle süsteemi tõttu

igal juhatajal rohkem aega, et rahulikult ning tähelepanelikult pühenduda ettevalmistavale tööle, mis omakorda tõstab kogu ettekande väärtust. Teiseks toob iga uus juhataja oma individuaalsuse tõttu eeskavasse ning ettekandesse midagi uut ning värsket, mille tõttu isegi ühe ja sama helitöö sooritamisel saajakse uus mulje. Nii on näiteks öige mitmekesised möödunud kontsertide juhatajate individuaalsused: vali kontrapunkstist Kapp, tagasihoidlik akadeemik Paulsen, enam-vähem möödukas Lüdig, temperamentlik Krull ja marulisel-hooline Kull.

Neil kontsertidel esinenud solistidest tuleksid kõigepealt nimetada Bööcke, kes soliidilt mängis Saint-Saens'i kontserdi ja Bieck, kes kaasakiskuvalt sooritas Rahmaninovi kontserdi. Peale selle esinesid solistidena veel meie noored jõud — Tallinna Konservatooriumi õpilased (prl. Ruuge, prl. Hermann ja hra Mill). Kõigist neist võib tulevikus palju loota. Prl. Runge omab ilusa, olgust just mitte suure hääle. Herra Millil on hea tehnika; soovivat oleks, et väljatöötataks laiem toon. Prl. Hermann ei braveeri tehnikaga. Tema peaväärtus — see on musikaalsus ning suurepäraline lai toon, millega ta võib uhkustada. Seltskond on kohustatud toetama nüüsguseid andekaid õpilasi. Teeb au meile kõigile tuntud mätseen Bernhardile, et ta kinkis kallihinnalise viiuli hra Millile ning andis prl. Hermannile kasutada sama kõrgevärtuslise pilli.

Solistide kontsertisid oli meil vähe. Kuid seevastu on üks neist väärtuslikum, kui terve rida muid kokkuvõetult. See on üle maailma tuntud viiulikunstniku E. Isaye kontsert. Hoolimata vanaea aastaist (taidur on 68 aastane), on ta hingeliselt noor. Võib olla on aastad osalt mõjunud tema tehnika peale, kuid selles me ei hakka otsustama, kuna kuulsime teda 15. aasta eest. Seevastu on aga tema mängus hoopis rohkem värskust ning hoogu, kui paljuil tähtsamail nooremil viiulimängijail. Ta on tuntud enda stiililise klassikute, eriti Mozarti sooritamise poolest. Ja tööpoolest sooritaski ta Mozarti G-duur kontserdi otse ideaalselt. Lapselik-naiviiv Mozarti helitööde imesteldav sooritamine raua poolt näis olevat uskumata. See on igavesti nooruslik hingega vanamees-taidur, kelle ees kumardub kogu muusikaline maailm. — Muude helitööde ettekandest pakub suurimat huvi Prantsuse autorite Faure'i ja Saint-Saens'i sooritamine.

Prof. A. Glehni kamermuusika õhtu oli pühendatud A. Rubinsteini mälestusele, tema 30-da surmapäeva puhul. Eeskavas Rubinsteini sonaat cellole, mille sooritas A. Glehn nagu alati peene autori mõistmisega. Pr. G. Glehn kandis edukalt ette rea Rubinsteini romansse. Lõpuks sooritati Rahmaninovi trio (hra Bieck, prl. Feinstein, hra Glehn). Kõik mängijad andusid suure tähelepanuga oma ülesandele ja saavutasid hea ansambli. Kahjuks käib kohalik publik vähe neil huvitavail kamermuusikaõhtuil, mis nõuavad palju energiat korraldajailt ning kaastegelastelt.

Koorikontsertidest tuleb märkida Händeli oratooriumi „Simsoni“ ettekandmist Jaani kirikus ning Tallinna Meestelaulu Seltsi 26-dat kontserti Estonia kontsertsaalis.

Oratooriumi kanti ette Rakvere kiriku koorilt hra Siiaki juhatusel. Iseenesest mõistetav, et

välkese linnas, nagu seda on Rakvere, on väga raske kokku seada enam-vähem soliidimat koori, mis suudaks nõuete kohaselt sooritada Händeli oratooriumit. Koori juhatus oli igatahes teinud kõik, mis oli võimalik teha kohalikkudes oludes. Kahjuks on kooris vähe eriliselt häid hääli. Üldine kõla katab üksikud paremad hääled. Oleks tarvilik pöörata tähelepanu eriti äärmiste hääle — sopraani ja bassi kõvendamisele. Oratooriumi ettekanne ise olenes muidugi peaasjalikult koori koosseisust. Võib kindlasti loota, et ühisel nõul ja jõul ning juhatajate energial see koor tulevikus areneb lõplikule täiusele välja. Solistidest tuleb kohe eriliselt mainida meie stiilikat oratooriumilauljat härra Viito Pit. Väärib ka tähelepanu prl. Kivisepa sümfaatlik ning tasane hääle. Ta sooritas oma partii väga muusikaliselt ja peaks öieti sagedamini esinema. — Kaasmängu viis Topman oreil läbi väga peenelt ning tagasihoidlikult, nagu seda nõuab oratooriumi stiil.

Tallinna Meestelaulu Seltsi kontserdid on muutunud meil traditsioonilisteks. Iga aasta korraldab selts perioodiliselt oma kontsertsid mitte ainult Tallinnas, vaid ka väljaspool meie riigi piirid. See koor on kahtlemata parim meeskoor kogu riigis. Lauljad, lugupeetud juhatajaga eesotsas, on tihedalt koondunud seltsi lipu alla. Koori iseloomustavana joonena peab nimetama tugevat distsipliini, mis on sissendunud hra Tüürpu mitmeaastase väsimata töö tagajärjel. — Kõne all oleva kontserdi eeskava kandis stiilist iseloomu: eeskavas ainult Soome heliloojate helitööd. Neist olid kõige huvitavamad Toivo Kuula „Õhtu tunne“, Palmgren'i „Uhke humal“ ning Järnefelt'i „Sirtsuke“. Solist prof. Laky-Schuster sooritas hea menuga klaveril rea Ungari heliloojate — Liszt'i ja Zoltan Kodaly' helitööd. Kuid oleks olnud veel parem, kui ta, arvesse võttes kontserdi stiilist ilmet, oleks sooritanud nimelt Soome heliloojate teoseid.

Kroonika.

Kodumaa.

Riigi poolt ülalpeetava sümfooniaorkestri loomine.

Me oleme juba varem sellest kirjutand, et raske majanduslik kriis, mille all juba kauemat aega kannatab terve meie elu, mõjub ka meie muusikaelu peale väga halvavalt. Eriti raskesti on kannatanud selle all meie sümfooniline muusika. Meie kahe suurema sümfooniaorkestri ülalpidajad — „Estoonia“ Tallinnas ja „Vanemuine“ Tartus — loobusid sümfooniaorkestrite ülalpidamisest, sest et need andsid üle jõu käivaid puudujääke. Et aga sümfoonia-kontsertide lõplik äräjäämine mitme aasta võrra tagasiminekut tähendaks, mida aga milgil tingimusel ei tohiks lubada, asusid „Estoonia“ ja „Vanemuise“ juhatused abinõusid otsima, kuidas oleks võimalik ühisel jõul ülal pidada eeskujulikkude sümfooniaorkestrit, ja jõudsid lõpuks järgmisele otsusele, millega haridusministeeriumi poole pöördusid, selle teostamiseks kaasa aitamist paludes:

Eesti muusikakultuuri edendamiseks ja selle tõstmiseks on tingimata tarvilik, et esimesel joonel Tallinnas ja Tartus perioodiliselt korraldataks sümfoonia- ja kergemasulisi rahvakontserte. Senised kogemused aga näitavad, et ükski selts, isegi suuremad, nagu „Estoonia“ ja „Vanemuine“ omal jõul sümfooniaorkestrit, mis seda nimetust vääraks, ülal pidada ei jõua, rääkimata teistest vähematest seltidest. Meie naaberriikides on suuremate ja tähtsamate orkestrite olemasolu täielikult kindlustatud riigi- või omavalitsuse poolt. Nii näiteks katab Läti riik oma n.n. „Natsionaal-ooperi“ ja ühes sellega sümfooniaorkestri puudujäägi; Helsingi linn kulutab oma orkestri ülalpidamiseks 3 miljoni Soome marka (ligikaudu 30 milj. Eesti marka) aastas.

Kuna orkeskrist sissetulek väike, kulud aga suured, siis oleme jõudnud seisukorda, et kogu riigis ei ole ühtki sümfooniaorkestrit. Et sarnane seisukord lubatav ei või olla, kui ei soovita, et meie muusikaelus tuleks seisak, või koguni tagurpidiminek, siis on laiemais ringkondades seda küsimust kaalutud ja mõtteavaldusi esile toodud, et riik peaks vähemalt Tallinnas ja Tartus kindlustama sümfoonia- ja teatriorkestri olemasolu. — Seda kõike arvesse

võttes, pöörab „Estoonia“ ja „Vanemuise“ selts ettepanekuga haridusministeeriumi poole, ette pannes orkestri korraldamiskava ja paludes ministeeriumi nõusolekut.

Kava on järgmine: 1) Tallinna ja Tartu asutatakse ühine riigi poolt ülalpeetav orkester, mis seiks koos 77 instrumendist.

2) Sellest orkestrist mängivad talvehooajal „Estoonia“ 54 instrumenti ja „Vanemuises“ 23 instrumenti.

3) Suviseks hooajaks ühinevad „Vanemuise“ mängijatega ka „Estoonia“ orkestrandid, moodustades suveorkestri koosseisu 50 mängijaga, kuna ülejäänud mängijad vaheldamisi suvepuhkusel viibiks.

4) Talvehooajal sõidavad kahel korral „Vanemuise“ orkestrandid Tallinna, et kaastegevad olla „Estoonia“ erakorralistel suorkontsertidel.

5) Kummagil orkestril on erijuht.

6) Orkestri koosseisu määramisel ja isikute palgamisel lepivad kummagi, s. o. „Estoonia“ ja „Vanemuise“ orkestrijuhid omavahel kokku.

7) Mõlema orkestriosia mängijate palgad, samuti ka juhatajate palgad tasutakse „Estooniale“ ja „Vanemuisele“ neilt esitatud kuludearve järele haridusministeeriumi poolt. Sel juhusel, kui kontserdid ülejäägi peaksid andma, arvatakse see riigi tulude arvele.

Meie sümfooniaorkestrite kriis on praegusel ajal tõesti niivõrd valusaks küsimuseks meie muusikaelus, et selle lahendamiseks ei tohiks sugugi viivitada. Kuna ilma riikliku toetuseta selle lahendamist lähemal ajal loota ei või, siis peaks meie haridusministeerium seda küsimust väärilise tõsidusega võtma ja kõige kiiremas korras selle lahendamisele asuma.

Tallinna kõrgema muusikakooli põhikiri kinnitatud.

Tallinna kõrgem muusikakool töötab juba mitmendat aastat, kuid seni puudus tal põhikiri, mis oleks määranud ta õiguste ja kohustuste piirid kindlaks. See raskendas muidugi kooli tegevust ja pidas eriti õpilased teadmatutes, missugused õigused nad omandavad kooli täielist kursust lõpetades.

Nüüd töötati muusikakooli nõukogu poolt põhikirja kava välja ja esitati haridusministeeriumile kinnitamiseks, mille viimane ka neil päevil kinnitas.

Uue põhikirja järele on Tallinna kõrgema muusikakooli juures heli- ja lavakunsti harud ja nende ülesandeks on anda täielist haridust heli- ja lavakunsti alal, viia neid kunste rahva sekka ja ettevalmistada riigi- ja seltskonna tööle tarvilikkude teadmistega varustatud eriteadlasi ja asjatundjaid.

Terve õppekava jaguneb nooremaks ja vanemaks muusika- ja draamakursusteks. Õppeaja kestvus on draamaharus 3 aastat, kuna muusikaharus määrab selle kooli kunstinõukogu iga üksiku eriala jaoks eriti ära.

Muusikaharu nooremale kursusele võetakse vastu isikud, kellel muusikalise hariduse omandamiseks vajalikud loomulikud anded onemas, vanemale kursusele vastavate eksamite sooritamisel.

Draamaharu õpilasteks võetakse isikuid, kes vähemalt 16 a. vanad ja näitleja annet ilmutavad ning vähemalt 6-klassilise algkooli hariduse saanud.

Muusikakooli täielise kursuse lõpetamisel nii erikui ka kõrvalaineis ja vastavate eksamite sooritamisel saavad keskkooli haridusega isikud helikunstiniku diplomid, ilma keskkooli hariduseta, kuid vähemalt 6-kl. algkooli hariduse omanikud aga sellekohase lõputunnistuse. Draamaharu lõpetajad omandavad samadel alustel lavakunstiniku diplomid või tunnistuse.

Kõrgema muusikakooli ülalpidajaks on Tallinna konservatooriumi selts, järelevalvajaks haridusministeerium. Õppemaksu suuruse määrab kindlaks konservatooriumi seltsi juhatus.

Väljamaa.

Helsingi Eesti seltsi kontsert 1. detsembri ohvrite perekondade toetuseks.

Helsingi Eesti selts korraldas pühapäeval, 8. veebruaril vanas üliõpilaste majas suurema kontsert-õpeto, mille sissetulek läks 1. det. Tallinnas Eesti iseisivsuse eest langenute perekondade toetuseks.

Kontserdis esinesid Soome pealinna tähtsamad kunstnikud: ooperilauljanna pr. Jenny Costiander, viiulikonstrik hra Sulo Hurstinen, Soome valgekaardi polgu orkester ja seltsi oma laulukoor, mida vastutuleliku lahkusega oli seks kontserdiks Kansalis-kuoro poolt tarvilikkude jõududega täiendatud, nõnda et kõik laulud kajasid võimsalt ja valdavalt. Kõigile ettekannetele järgnesid elavad kiiduavaldused kuulajate hulga poolt, mis koosnes Eesti ja Soome seltskonna liikmeist. Publiku ridades võis näha Soome ministreid, välisriikide saadikuid ja Eesti oma saatkonna liikmeid täies koosseisus ühes endi peredega.

Pvl.

Helsingi konservatooriumi direktor professor Erkki Melartin 50 aastane.

7. veebruaril pühitses Helsingi konservatooriumi direktor prof. Erkki Melartin Helsingis oma 50-dat sünnipäeva.

Prof. Melartin õppis muusikat esiteks Helsingi muusikakoolis ja selle lõpetamise järele Viinis prof. Fuchsini juhatusel. Juba õppimise ajal äratas ta oma kompositsioonidega tähelepanu ja võitis hiljem andeka ja produktiivse komponistina ikka enam ja enam kuulsust mitte ainult oma kodumaal — Soomes —, vaid ka väljamaal. Ta on loonud terve rea suuremaid sümfoonilisi töid, neist tervelt kuus sümfooniat, ja hulga muid instrumentaal- ja vokaal-aju

ning tõusnud nende läbi Sibeliuse kõrval tähtsamaks Soome heliloojaks. Peale selle on ta lugupeetud hea dirigendina ja muusika-pädagoogina. Viimasena on tal väga suured teened Helsingi muusikakoolis, mille juhatajaks ta on 1911. a. saadik ja mille ta on selle aja kestel suutnud tõsta väga heale järjele.

Prof. Erkki Melartin.

Oma muusikalise tegevuse kõrval on prof. Melartin ka hea maalikonstrik, kes ka sel alal omale hea kuulsuse omandanud.

Niisuguses mitmekülgses ja viljarikkas tegevuses ja sellega teenitud üldises austuses ja lugupidamises on loomulik, et prof. Melartini 50-nes sünnipäev kujunes jubilaarile tõsiseks aupäevaks, kus tervitustel ja õnnesoovidel nii kodu- kui ka väljamaa austajailt ei näinud olevat lõppu. Juubeli puhul Helsingi ülikooli aulas ja konservatooriumis korraldatud pidulikkudel aktus-kontsertidel üjutati jubilaar tormiliste auavalduste saatel otse üle lilledega ja kingitustega. Soome rahvas näitas siin, et ta oma paremaid poegi väärikselt mõistab hinnata.

Soovime ka omalt poolt lugupeetud jubilaarile tema aupäeva puhul südamest õnne ja edaspidiseks tööks raugemata jõudu.

Vene helilooja Sergel Ljapunov surnud.

Ootamata suri ööl vastu 12. nov. l. a. Pariisis Vene tuntud helilooja Sergei Ljapunov. Ta pidi 15. nov. sealsel sümfooniakontserdil oma „Ukraina fantaasiat“ juhutama, kuid ootamatu surm tõmbas sellest kavatsusest kolm päeva varem kriipsu läbi.

S. Ljapunov on sündinud 30. nov. 1859. a. Jaroslavis. 1883. a. lõpetas ta Moskva konservatooriumi klaveri- ja kompositsiooni klassid ja asus selle järele Peterburi elama. Seal tegutses tol ajal heliloojate rühm, kes oli koondunud kuulsale heliloojale Balakirjevi ümber ja moodustas n.n. Balakirjevi kooli.

Selle rühmaga ühines ka Ljapunov ja jäi selle traditsioonidele ustavaks kunni surmani. Tema surmaga kaotas Vene muusika viimase selle n.n. Balakirjevi kooli esitaja.

Heliloojana on Ljapunov terve rea sümfoonilisi ja muid helitöid loonud, mis eriti Vene kontsertide eeskavades kaunis sagedasti esinesid.

Sergei Ljapunov †

Pianistina oli ta eriti oma tööde tõlgitsemises hea. Oli Peterburi konservatooriumis klaveri ja 1918. a. peale ka kompositsiooni õpetajaks. 1922. a. põgenes ta Venemaalt ja asus Pariisi, kus ta ka 66 a. vanuses suri.

Kuulus Vene koorijuhataja Aleksander Arhangelski surnud.

Vene rahvas on lauluarmastaja rahvas, kuid asjaarmastajast koosnevate laulukooride laul oli sel kujul, kui see meil ja mujal Lääne-Euroopas levinemud, õige vähe tuntud ja arenenud, peale kirikukooride.

Selle asemel oli Venemaa suuremais linnades mitu elukutselistest lauljatest koosnevat koori, millede esinemised olid vokaalmuusika armastajate tähelepanu keskkohaks. Populaarsem niisugustest kooridest, mille nime tunti ka kaugel üle Venemaa piiride, oli Aleksander Arhangelski koor Peterburis.

Arhangelski sündis 1846. a. Pensa kubermangus. Õppis Pensa vaimulikus seminaaris, kuid vaimulikuks ei hakanud, vaid selle asemel hakkas kirikukoori juhatajaks, millega juba 16-aastasena algust tegi ja väga häid koorijuhatajate andeid ilmutas. Pensa vaimuliku seminaari lõpetanud, asus ta Peterburi kirikukoori juhatajana elama. 1880. a. asutas ta seal elukutselistest lauljatest omanimelise laulukoori, millega aastate jooksul väga palju kontserte andis, võites nendega ikka enam ja enam populaarsust.

Arhangelski 100-liikmeline koor, mis, nagu juba tähendatud, koosnes elukutselistest palgalistest lauljatest ja omas seega kvalifitseeritud häälematerjaali, oli ideaalselt distsiplineeritud ja ettekannete muusikaline külg alati suurepäraselt läbitöötatud ja viimistletud. Seepärast ka arusaadav suur austus ja lugupidamine, mille osaliseks sai Arhangelski kui koorijuhataja.

Arhangelski töötas oma kooriga vahetpidamata 37 aastat ja oli sellest sunnitud loobuma enamuse võimule pääsemise ajal, kus muusikaelu sattus äärmiselt raskeisse tingimistesse. Ta pages üle piiri ja elas viimasel ajal Praagas, kus ka möödunud aasta lõpul 78 a. vanuses suri.

Sõja eel esines Arhangelski oma kooriga ka Tallinnas „Estoonia“ kontsertsaalis, nii et ta tallinnlastele päris võõras pole.

Koorijuhataja tegevuse kõrval on Arhangelski ka heliloojana üle 100 mitmesuguse vaimuliku ja ilmaliku laulu loonud, millel küll puudub sügavam muusikaline väärtus, kuid mis hea koori kõlapeensuste tundja teostena kooridel õige tänuväärt laulda. Neist on mitmed ka Eesti laulukooridele tuttavad.

Arhangelski pikaajaline viljarikas elutöö on kindlustanud tema nimele jäädava koha koorilaulu ajaloo lehekülgedel.

Itaalia helilooja Puccini matused

3. dets. 1. a. olid haruldast suurejooneliselt korraldatud. Matuste tseremooniat kaunistasid kuulsad Milano ooperi La Scala orkester ja koor Tascagni juhatusel. Katedraali seinad olid kaunistatud erilise leinariidiga, mis esimest korda oli tarvitusel kuninga Victor Emanueli matuse puhul. Matusetalitusest võtsid osa kõik valitsuse liikmed ja määratu hulk rahvast. Pea kõigis Euroopa ooperiteatrites korraldati Puccini mälestusetendusi.

Läti Punane Rist

korraldas 19. dets. 1. a. Riia ooperiteatri saalis suurejooneliselt korraldatud Tallinna 1. detsembri mässu ohvrite perekondade toetuseks. Kontserdil, millest osa võtsid Läti valitsuse liikmed ja välismaade diplomaatilised esitajad, olid tegevad Läti paremad muusikajõud ja pealeselle külalisena kuulus Leedu tenorilaulja ja Kaunase ooperi direktor hra K. Petrauskas (Piotrovski).

Helsingi Rahvuslik ooper

pühitses hiljuti haruldast juubelit: oma 1000-dat ooperiteatrit. Juubeliteatriteks oli Madetoja uus ooper „Põhjalased“, mida hiljuti „Estoonia“ teatris draamana mängiti.

Pariisi

ooperiteater „Suur Ooper“ pühitses 5. jaanuaril oma 50-aastast juubelit.

Marseille's,

Prantsusmaal, avati hiljuti uus ooperiteater, kõige suurem Prantsusmaal ja üks suuremaid maailmas. Uus teater on ehitatud kõige uemate tehnikanoetega järele ja läks maksma 30 miljoni franki (umbes 600 miljoni Eesti marka).

Inglismaal

korraldatakse iga aasta umbes 200 mitmesugust muusikalist võistlust. Kõige kuulsamad neist on iga aasta oktoobris Blackpoolis peetavad võistlused. Möödunud aasta oktoobris peetud võistlustest võitis osa üle 7000 kunstniku: 700 soololauljat, 500 pianisti, 100 laulukoori ine.

Bayreuthis,

R. Wagneri teatris korraldatakse tuleval suvel 22. juulist kuni 22. augustini Wagneri ooperite järjekorraline tsükkel.

Dresdenis

mängitakse suure eduga R. Strauss'i uut ooperit „Intermezzo“, mille sisuks on elamused Strauss'i emese elust. Strauss'i austamiseks nimetati üks plats Dresdenis Strauss'i platsiks ja Bremenis üks ulits Straussi ulitsaks.

Leedu tuntud helilooja E. Naujal

pühitses hiljuti oma tegevuse 35-aastast juubelit.

Moskva Eksperimentaalteatris

(endises Simini ooperis) kanti hiljuti ette ooper „Sevilla habemeajaja“. Ooperi lavastus oli äärmiselt ekspressionistlik — liikuvate näiteseintega, lendavate laudadega ja toolidega laval, kirevate valgus-effektidega jne.

Kuulus Vene orkestrijuhut Kussevitski,

kelle sümfooniakontserdid olid omal ajal Peterburis väga kuulsad, juhatab praegu Ameerikas, Bostonis, suure eduga sümfooniakontserte. Neid kontserte peetakse parimaks, mis uus maailm seni sümfoonia alal kuulnud.

Kuulus orkestrijuhut Weingartner

juhatab Glasgow's, Inglismaal, määratuma eduga sümfooniakontserte. Lahkumiskontserdil ei tahtnud publik teda kuidagi lavalt ära lasta ja laulis tormiliste ovatsioonide vahel tuntud inglise laulu: „Milled tuled jälle?“

Ameerikas

äratab suurt tähelepanu ja imestust 11-aastane ime laps — klaverimängija Shuura Tsherkasski, Odessast pärit.

Teated laulupidudest ja laulupäevadest.**Türi muusikapäeva eeskava**

on juba kokku seatud ja noodid laulukooridele kätte saadatud. Eeskavasse on võetud järgmised segakoori laulud:

1. A. Lemba — Nüüd kuldne vabaduse päike.
2. M. Saar — Laulu mõju.
3. J. Aavik — Teretus.
4. A. Kapp — Üles.
5. F. Saebelmann — Kaunimad laulud.
6. R. Tobias — Varas.
7. M. Lüdig — Sääli kord kasvab kaunis kodu.
8. M. Hermann — Nooruse unenägu.
9. J. Aavik — Oh, mis ilus.
10. K. A. Hermann — Isamaa mälestus ja
11. M. Hermann — Tuljak.

Pasunakooride eeskava on veel lõpulikult kokku seadmata.

Muusikapäevast osa võtta soovijaid on seni 21 segakoori 751 lauljaga ja 7 pasunakoori 115 mängijaga.

Läänemaa laulupeole

on seni juba üle tuhande laulja üles antud. Kuna ülesandmistest vastuvõtmine veel pole lõppenud, siis võib arvata, et see arv tunduvalt suureneb.

Võru - Valga - Petseri laulupeo

toimkonnale on seni laulupeost osavõtmise soovi avaldanud:

- 25 segakoori,
- 8 meeskoori ja
- 2 pasunakoori, —

kõik Võru maakonnast. Kuna kooride registreerimine veel kestab, on loota, et need arvud tunduvalt suurenevad.

Läti VI. üldlaulupidu 1926. aasta peale edasi lükatud.

4. ja 5. jaanuaril Riias peetud Läti koorijuhtide kongressil otsustati Läti VI. üldlaulupidu, mis oli kavatsatud eeltuleval suvel Riias pidada, ühe aasta võrra, s. o. 1926. a. peale edasi lükata. Edasilükamise põhjuseks oli kartus, et laulukoorid ei

suuda kõiki eeskavasse võetud laulusid laulupeo ajaks küllalt hästi selgeks õppida. Teatavasti on võetud nimetatud laulupeo eeskavasse kokku 47 sega-, mees- ja naiskoori laulu, milledest mitmed on väga rasked ja nõuavad pikemat ettevalmistust.

Teated laulu- ja muusikakooride tegevusest.**Torma laulu- ja mänguselts „Hääl“,**

üks vanemaist seltsidest meie kodumaal, on viimaste aastate jooksul väga vähe elumärke avaldanud. Nüüd on kohalise algkooli õpetaja H. Kommussaare eestvõttel asja elustamisele asutud ning lähemal ajal tahetakse laulu- ja mängukooriga tegevust alata. Soovime, et ilus algatus rohkete vilja kannaks ja Tormas, kus laul ja muusika juba 70-ne aasta eest kõlas, laulupõld uuesti lopsakalt õitsema hakkaks. Seks jõudu ja edu!

Põlvas pasunakoor asutamisel.

Põlvas on praegu härra A. Meieri algatusel pasunakoori asutamine käsil. Raskust teeb alguses mänguriistade puudus. Neid on mängijail enestel tüki 6—7, kuna puudub osa tuleks osta. Seks puudub aga alguses raha. Lähemal ajal loodetakse aga ka sellest ühel või teisel viisil üle saada, nii et hea algatus ei tarvitse jääda paljaks algatuseks.

Tartu „Vanemuise“ muusikaosakonna laulukooril on praegu Cherubini „Requiem“ ettevalmistusel. Ettekandele tuleb see kas käesoleva kuu lõpul või tuleva kuu algul.

Viljandis meeskoor asutamisel.

Meestelaulu armastajad viljandlased on nõuks võtnud Viljandis meeskoori ellu kutsuda. Ses asjas oli 2. veebruaril asjasthuvitatute nõupidamine, kus küsimus jaatavalt otsustati. Lahtiseks jäi veel küsimus, kas iseseisvat meestelaulu seltsi asutada, või moodustada koorist mõne olemasoleva seltsi, näit. „Koidu“ juure vastav osakond. Koori astujaid arvatakse olevat 60—80 meest. Soovime ilusale algatusele omalt poolt head edu.

Kanepi tuletõrje selts asutab pasunakoori, milleks juba pillid ära tellitud. Seni tegutses Kanepis ainult laulu- ja mänguseltsi segaorkester. Nüüd saame siis omale teise orkestri juure.

Rakvere kiriku koor

kandis pühapäev, 1. veebruaril Tallinna Jaani kirikus ette Händeli oratooriumi „Simson“ hra Siiki juhatusel.

Koguduse laulu paremale järjele tõstmiseks

korraldatakse Tallinna Jaani kirikus iga kesknädala õhtul koguduse lauluharjutusi, kus vastu laulusid ja koraale neljapäälselt laulma harjutatakse, ja rütmitunnet ning korralikku ühislaulu arendatakse. Sarnast koguduse laulmaharjutamist praktiseeritakse heade tagajärgedega juba mõnda aastat Tartu Pauluse ja Rakvere koguduses.

Lauljate Liidu volikogu koosolek

or. 15. märtsil kell 12 l. Tallinnas, Raekoja saalis. Päevakord saadetakse liikmeile koju.

Eesti Lauljate Liidu MUUSIKALEHT

algab 1925. aastaga oma teist aastakäiku.

Toimetus püüab uuel tegevusaastal, arvesse võttes läinud aastal selgunud vajadusi, Eesti muusikaelu kõigekülgsemalt valgustada ja selle edukale arenemisele hoogu anda. Eriti suurt tähelepanu tahab toimetus pöörda koorilaulu käsitavate küsimuste valgustamisele.

1925. aastal ilmub MUUSIKALEHT endiselt **kord kuus**, iga kuu 20. päeval, kus juures **igal numbril vähemalt 16-leheküljeline noodilisa kaasas on**. Seega saavad tellijad 1925. a. endise 6 vihu asemel **12 vihku**, kokku vähemalt **192 lhk. segakoori laule** lisana kaasa.

Et laulukooridele kättesaadavaks teha meie heliloojate paremaid laule ja seega **kergendada kontsertide** kui ka kohaliste **laulupäevade eeskavade kokkusaadmist**, otsustas Eesti Lauljate Liidu juhatus MUUSIKALEHE noodilisana annete viisi välja anda „Eesti koorilaulu antoloogiat“ nime all

„Eesti Lauluvara“

mis sisaldab kõigi Eesti heliloojate paremaid ja lauletavamaid laule kronoloogilises järjekorras. Koguteos on kaunistatud heliloojate piltidega ja varustatud nende elulookirjeldustega ning ilmub meie paremate muusikameeste ja Eesti laulu tundjate — M. Saare C. Kreeki ja A. Kasemetsa, valikul ja toimetusel. Need nimed on paremaks tagatiseks, et MUUSIKALEHE tellijad tõesti suureväärtulise lauluvara lehega kaasa saavad, mis aasta lõpuks ilusa koguteose moodustab.

Paralleelselt lauludele noodilisades ilmub MUUSIKALEHE teksti osas **Eesti muusika ajalugu**, mis „Antoloogia“ ülevaatlikkust märksa selgitada aitab.

MUUSIKALEHELE on kaastööd lubanud järgmised heliloojad, muusikategelased ja kunstnikud: Juhan Aavik, mag. Joh. Aavik, Miiña Hermann, A. Kalnin (Läti), A. Kapp, A. Kasemets, prof. Heikki Klemetti (Soome), C. Kreek, prof. Ilmari Krohn (Soome), A. Krull, R. Kull, P. Laja, H. Laksberg, A. Läte, prof. A. Lemba, Armas Maasalo (Soome), Leevi Madetoja (Soome), E. Mesiäinen, H. Meri, L. Neumann, M. Pukits, J. Paulsen, V. Peerna, P. Ramul, G. Reeder, M. Saar, J. Saar, J. Sahlit (Läti), J. Simm, A. Schmidt, Aino Tamm, prof. J. Tamm, V. Tamman, Tenno-Vironi A. Topman, K. Tuvike, K. Türrpu, A. Vedro, mag. O. Väisanen (Soome) ja teised MUUSIKALEHE väljaandjaks on EESTI LAULJATE LIIT.

Vastutav toimetaja ANTON KASEMETS.

Noodilisa suurenemise tõttu poole võrra, on Lauljate Liit sunnitud ka ajakirja hinda tõstma. Seega maksab MUUSIKALEHT 1925. a. ühes noodilisaga aast. 500 mk., poolaastas — 250 mk.

NOODILISA hind eraldi tellides — 250 marka aastas, 125 mk. poolaastas.

Aasta tellimisi võetakse vastu ainult alates jaanuari- numbrist, samuti poolaasta tellimisi ainult kas 1. jaanuarist või 1. juulist.

MUUSIKALEHE üksik number ühes noodilisaga maksab 50 marka.

Toimetuse ja talituse adress: TALLINN, Müürivahe uulits nr. 16.

Lauluseltsid, koorijuhid, lauljad, koolid, õpetajad ja kõik laulusõbrad — tellige „MUUSIKALEHTE“ ja soovitage seda ka teistele! Sellega toetate Teie Eesti laulu.

Muusikalehe toimetus.